

Sterren, musschen en ratels

Mathias Kemp

bron

Mathias Kemp, *Sterren, musschen en ratels*. Met een illustratie van Henri Jonas. Uitgeverij 'Veldeke', Maastricht 1929

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/kemp004ster01_01/colofon.php

© 2017 dbnl / erven Mathias Kemp

De plagen der vier kleuren.

TWEE Amerikanen, vrienden: Alfred Harper en Nathan Soetekouw. Alfred Harper: profetisch in woord en gestalte, geniale fantastische chemist, die met één enkele uitvinding, na vroede, nobele exploitatie, een zoo ontzaglijken rijkdom verwierf, dat Ford er zenuwachtig van werd. Zijn verdere uitvindingen bleken bovenmenselijk vernuftig, doch hadden tot nog toe geen practisch nut opgeleverd. Alleen voelden de Duitse Laboratorium-demonen ze aan als de verdere bedreiging van Europa.

Nathan Soetekouw: materialist op grappig proletische wijze, doortrapte beursrat, beurtelings de afgod, de clown, de geesel en de verbijstering der Wallstreet; hij paste de apothekersformule ‘voor het gebruik goed schudden’ herhaaldelijk toe op oliën en spoorwegen en ruïneerde zich regelmatig eenmaal in de drie maanden door al te roekeloze speculaties, doch wist daarentegen het verlorene ook in gelijke tijdsruimte te herwinnen.

Op den zonnigen Septembermiddag dat Harper zijn ontevredenheid over de schepping betuigde, was Soetekouw weer volslagen blut.

Harper, de reddingsboei van alle Amerikaansche zendelingsgenootschappen, betoogde, ietwat beïnvloed door de lezing van Spenglers ‘Untergang des Abendlandes’, dat het vervelende karakterlooze witte zonlicht de Arische rassen zoo seniel maakte.

Met al wat God had geschapen, kon hij vrede nemen, soms zelfs met de Japanners en de schrikkeljaren, alleen van de zon moest hij niet veel hebben. Misschien kon ze vroeger beter zijn geweest, maar nu..... Lang had hij erover nagedacht, of het zonlicht niet kon worden verbeterd, zoodat het een minder energie-verduffend effect zou hebben. Pogingen daartoe wa-

ren zonder eenig resultaat gebleven. Hij had daarbij evenwel de ontdekking opgedaan, dat wel de luchtlagen om den aardbol voor inwerking vatbaar waren; indirect zou dus hetzelfde effect kunnen worden bereikt. Door met enorme supraradiale injecties de luchtlagen te kleuren, kon het zonlicht dus feitelijk veranderd worden.

Om internationale conflicten te voorkomen, hield hij de uitvinding strikt geheim. Alleen zijn intiemsten vriend en sterksten tegenvoeter durfde hij, in het allerdiepste vertrouwen, iets erover mede te deelen.

Soetekouw luisterde aandachtig toe, al buitelde zijn geest reeds door de momenteele koersnoteeringen: hij overzag de gevolgen van deze wereldschokkende proeven en wette de zeis van zijn vernuft reeds, om met ruime zwaaien te oogsten.

Energiek hielp hij Harper, in een der Mexikaansche hooggebergten, nabij den Chipaltepettacoatl-top, een gigantisch laboratorium bouwen.

Uit vijf groote bazuinachtige schoorsteenen, zouden de luchtlagen onafgebroken met de geduchte supra-radiale materiën worden geïnjecteerd. Tot groote verbazing van de Wallstreet en Charlie Chaplin, bleef Soetekouw drie maanden lang onzichtbaar en verarmd. De Wallstreet vond dit een ongepaste onregelmatigheid van levenswijze en Charlie Chaplin, die hem ter beurze wilde waarnemen als type voor zijn nieuwe kluchten, verloor menig millioen aan vergeefsche wachten.

Na behoorlijke bestudeering van den invloed van gekleurd licht op de menschelijke psyche, koos Harper de groene kleur tot redding van de tot verval gedoemde blanke rassen.

Tegen het vallen van den avond brak het supraradiale offensief tegen het kleurlooze zonlicht los, in de woeste eenzaamheid van het Mexicaansche hoogland. Heel den nacht stonden vijf verblindend fel groen-stralende zuilen trillend tegen het

donkere kobalt van den wolkenloozen nacht.

In gespannen verwachting verbeidde Alfred Harper de zich 's anderendaags manifesterende gevolgen. Nathan Soetekouw was haastig naar New-York afgereisd om met eigen oogen de dampkringsrevoluties in haar gevolgen te kunnen waarnemen, in het felle hart van het land zelf. In ononderbroken telefonische gemeenschap zou hij zijn vriend van alle groot wereldnieuws op de hoogte houden.

Nadat de eerste verbijstering geleden was over dit atmosferische wonder, dat aan nog onbekende planetaire invloeden werd toegeschreven, kon men reeds duidelijk het effect ervan constateeren. De scheppingslust der menschen was in het broeiende, verjongde licht enorm toegenomen.

Plannen van grootsche bouwwerken ontstonden, met elementen erin van absoluut nieuwen stijl. Dichters en componisten behoefden niet meer uit langdurig kauwen op hun vulpennen inspiratie te winnen, maar schreven werken van vigoureuze fantasie. Aan huisvlijt lijdende arbeiders zaagden thans niet alleen meer affreuze kanariekooitjes; ze begonnen zelfs kippen, door in reusachtiger afmetingen te knutselen, het leven te vergallen. Zeer opmerkelijk verminderden de oogziekten. De eerbied voor ouden van dagen taande sterk, aangezien alles groen was geworden.

Een zonderling verschijnsel had zich voorgedaan in de moerassige streken der tropen; uit die broeiende modderzeeën waren tal van reusachtige, voorwereldlijke dieren, die men voor uitgestorven hield, opgedoken. Er werden brontosaurussen gezien, mosasaurussen, tyrannosaurussen en mastodonten. Deze enorme carnivoren en herbivoren begonnen in grooten getale de bewoonde streken in te trekken. Uit Brazilië werd daaromtrent het volgende geseind:

‘Gisterenmiddag werd een in de richting van de Peruviaan-

sche grens rijdende trein, in de buurt der Meniqua-moerassen achtervolgd door een kudde tyrannosaurussen. Ofschoon de trein met volle kracht vluchtte, haalden de ongere monsters, die met sprongen van tien meter zich voortbewogen, hem in. Door het gedreun dezer sprongen derailleurde de trein, waarop de reuzen-reptielen een aanval erop deden. Met luttel staartslagen werd de trein volslagen vernietigd. Aangezien het een goederentrein was, zijn er weinig slachtoffers te betreuren. Een der gedrochten, dat den machinist reeds in zijn muil had gegrepen om hem te verslinden, liet den man na eenig onrustig snuiven wonder boven wonder weer eruit vallen. De machinist gelooft dat hij zijn redding heeft te danken aan een met Limburgsche kaas besmeerde boterham, die hij bij zich droeg.' Een groep dezer ontzettende carnivoren drong zelfs een der wereldbekende vleeschpakkerijen van Chicago binnen, doch ze verlieten de fabriek zonder ook maar eene bus te forceeren, hetgeen aanleiding is geweest tot een faillissementsaanvraag door de betrokken firma zelf.

Hoe geweldig de energie van menselijk denken en werken ook opgelaid was, spoedig begonnen zich ook teekenen van geestelijke armoede en lichamelijke uitputting te vertoonen. Meer en meer bleek, dat het vergroende licht een plaag en een ramp ging worden; het evenwicht tusschen kunnen en willen was verbroken. Aangezien Nathan voorzag dat dit tot catastrophale gevolgen kon leiden, seinde hij dringend om ophouden der proef. Voor eigen belangen had hij intusschen 't zijne gedaan.

Met rouwend hart constateerde Harper deze eerste mislukking. Hij troostte zich intusschen met de overweging, dat hij de verkeerde kleur in de atmosfeer had gespoten en joeg met een sterk chemisch middel het groen uit de lucht.

Denzelfden nacht stonden vijf bloedroode lichtzuilen boven

het Mexikaansche gebergte. Met eenige blijdschap vanwege de afwisseling, ontwaakte de wereld in karmijnrooden zonneshijn!

Het effect ervan bleek al spoedig fataal. Had het groene licht aanvankelijk op vreugdige wijze verlevendigd, het roode gaf aan de fel hernieuwde activiteit iets kwaadaardigs. Op de sportterreinen kwam het tot ware oorlogen; er werd op leven en dood gevoetbald, en de vroeger zoo onschuldige hockeywedstrijden ontaardden in vinnige duels.

Geweldige sensatie verwekte het bericht, dat in de dorpen van het Hollandsche polderland, eenmaal vermaard om flegma en nuchterheid, de Siciliaansche bloedwraak in eere was gekomen. Onder de negers in Afrika waren vreemde offerplechtigheden ontstaan, die merkwaardige gelijkenis vertoonden met de wreede menschenoffers der Azteken.

De noodlottige invloed der roode kleur was vooral merkbaar in de oorlogszuchtige wijze waarop de internationale pers schreef. De sportrubrieken werden verwaarloosd, in zooverre zij tenminste niet gegevens boden, waaruit internationale verwickelingen konden worden voorspeld. Er doken alom sombere oorlogsprofeten op, die de volksmenigte tot oorlog-omden oorlog aanzetten, op grond van levensbeschouwingen, waarbij die van von Treitschke nog leger-des-heils-zoetelijkheden waren.

Inderdaad werden tal van oorlogsverklaringen uitgewisseld en trokken de legers ook werkelijk op ten strijd, doch tegen het vallen van den nacht ontvingen ze contra-orders en keerden, soms ook reeds uit eigen beweging, naar hun basis terug. Want in den nacht werden de geesten weer normaal en konden in haastigen schrik nog tal van dreigende rampen worden afgewend.

De roode plaag vond haar einde, doordat Soetekouw zelf in

zijn hotel bijna vermoord werd door een zeventienjarig gymnasiast, die dezen aanslag pleegde onder den invloed der monsterachtig ontbloede prikkellectuur. Toen seinde Nathan een imperatief telegram.

Daarop nam Harper de geel-bruine proef. Sulferig dreigend broeiden hemel en zwerk boven landen en steden. Er kwam rust over de wereld, een sombere, starre rust vol angstig verwachten. Alle geesten keerden zich naar het strenge en ernstige. Chaplin's wijsgeerige neigingen dreigden zich om te zetten in films, waarin hij als père noble zou optreden. Chesterton verklaarde zich bereid om met d'Annunzio samen een boek te schrijven over de noodzakelijkheid van het eten van visch.

Diepzinnige uitgaven over kunst, wetenschap en filosofie kwamen vlot en onder de modernste schilders raakte het bezigen van tandenborstels en randen van stroohoeden in minachting. De breedsprakigheid van alle politieke partijen nam aanmerkelijk toe, doch er werd weinig daad meer verricht, zelfs niet meer door het personeel in overheidsdienst. Tenslotte overviel alle volken een beklemmende angst voor komende natuurrampen met diabolische inmenging; het einde der tijden werd aanstaande geacht. Niemand werkte meer.

Vóór er hongersnood begon te heerschen, had Harper zijn gele dwaling ingezien en besloten tot de blauwe.

Deze veranderde den dag in een soort van zeer helderen, transparanten maannacht. Die abnormaliteit bleek dra een voortzetting van de vorige, doch onder vriendelijker vorm. De zware wijsgeerigheid, die eerst de geesten teisterde, maakte plaats voor een oppervlakkige celeste extase. Het contemplatieve, in gewone tijden aan arbeiders in de bouwvakken en overheidsperoneel eigen, maakte zich nu van allen meester. Aan het strand en op berghellingen en heuveltoppen zaten

nu duizenden in blijde opgetogenheid naar de irreëel-azuren lucht te staren en hielden onder elkander gesprekken, die naar den stijl herinnerden aan de gedichten van maanzieke poëten uit den tijd der Romantiek. Zelfs de vrijgestelden der vakorganisaties gaven soms teekenen van tevredenheid.

Tal van zenuwzieken genazen in weinige dagen. Welke goede zijden de algemeene verbroedering, die er tusschen de menschen ontstond, ook had, er groeide toch ook een zonderlinge geringschatting voor materieelen arbeid.

Er werd, evenals tijdens de gele plaag, weinig of niet meer gewerkt. Wel poogden de regeeringen door de invoering van den verplichten nachtarbeid het kwaad te keeren. Het hielp evenwel weinig, aangezien de politieagenten, welke overdag de duizenden wetsovertreders te verbaliseeren hadden, die moesten gaan zoeken op de heuveltoppen, alwaar ze zelf spoedig in de algemeen heerschende contemplatieve stemming geraakten.

De agent, die nog den moreelen moed had een notitieboekje te gebruiken, schreef er uitsluitend de verzachtende omstandigheden in. Het dreigende tekort aan voedsel, dat zich tijdens de gele periode reeds had gemanifesteerd, verergerde nu al spoedig tot een lichten hongersnood, die evenwel volkomen passief door alle volksklassen werd ondergaan.

Soetekouw had zijn helder verstand weten vrij te houden van blauwe invloeden en vervloekte op zekeren dag per intercommunale telefoon zijn vriend Harper, als den verderver van het menschdom.

Den erop volgenden nacht spoten de vijf bazuinvormige schoorsteenen van het laboratorium nabij den Chimaltepettacoatl-top met enorme kracht de reddende reiniging de luchtlagen in.

Enkele dagen later had het leven weer zijn gewoon aanzien

hernomen. Als een vreemde droom was alles voorbijgegaan; tal van geleerden verklaarden na enkele weken normaliteit, dat de plagen der vier kleuren niets dan een, op onverklaarbare wijze ontstane, massa-suggestie waren geweest.

Harper en Soetekouw ontmoetten elkaar toen voor het eerst weer persoonlijk. Harper diep neerslachtig en ernstig; zijn vriend daarentegen trillend van nerveuze vrolijkheid.

‘Ik ben van mijn waan, de schepping Gods te kunnen verbeteren, heel en al bekomen’, zuchtte Alfred.

Nathan zei niets maar duwde den geknaktten scheppings-corrector het laatste nummer van de New York Times onder de oogen. In halfvette 80-punts-letter stond daar het verbijsterend bericht:

‘De onlangs weer geruïneerde Soetekouw heeft gisteren de Ford-fabrieken gekocht! Dit bijna ongeloofbaar mirakel werd ons door Ford bevestigd.’

Harper gaapte geslagen.

‘Wel, Soetekouw, ik heb op de beurzen van de kleuren geprofiteerd. In de groene perioden kocht ik bouwmaterialen, papier, steenkool en oliën. In de roode, aandeelen van wapenfabrieken, spoorwegen en van uitgeversmaatschappijen, die zich specialiseerden in patriottische litteratuur en moordromans. Tijdens de gele plaag: lijfrenten-maatschappijen en pessimistische wijsbegeerte. Gedurende de blauwe, exploiteerde ik heuveltoppen en strandstoelen, droomboeken en ondergrondsche tramlijnen. Door tijdig koopen en verkoopen (ik gaf immers zelf de seinen tot beëindiging der plaag) harkte ik 'n dik milliard binnen!’

‘Zooals de dingen geschapen zijn, zijn ze goed!’ gaf Harper berustend toe, ‘ik neem onvoorwaardelijk vrede met alles, zelfs met de Japannezen en de schrikkeljaren’.

De diamant van Remerswael.

HET gehucht Remerswael ligt hoog in de heuvelen boven de Maasvallei. Veel woningen omvat het niet. Op den Dazeleersberg, den welig welvenden voorsten kop, troont de kasteelhoeve Pauwenhof, een statig bouwsel, machtig omwald en met monumentale poorten.

Daar regeerde de sombere heereboer Denissen, weduwnaar van een Brusselsche bankiersdochter: Angèlke Lievemunck. Omtrent diens vreemden levensroman hebben de Remerswaelers nooit veel kunnen vernemen, want Denissen praatte zijn mond niet voorbij en zijn vrouw gebarde geen Limburgsch te verstaan, ze sprak enkel Fransch en bemoeide zich bovendien nagenoeg niet met haar omgeving. Toen de griep eens regeerde, is ze kort na de geboorte van haar eenig kind, plotseling gestorven. Een viertal jaren van een kalm huwelijksleven had ze op Pauwenhof doorgebracht; voor de buitenwereld zonder schemer van geluk of lijden. Ze liet haar man en Remerswael een zoontje na, dat het meest gezonde en kwadrante boertje beloofde te worden, dat het gehucht onder zijn onbedorven maar ruwe knapenschaar te verduren had. Het mysterie van Pauwenhof week ongekend weg naar het verleden.

Wat lager dan den statigen ‘Pauwenhof’; tegen den bergrand, twee fel-blauwend-gewitte kleinere boerderijen, beiden pas een zestigtal jaren geleden gebouwd en dus niet meer omringd van die blinde wallingen welke om de andere hoven wel opgetrokken waren, omdat ze de bewoners daarvan vrijwaren moesten tegen aanvallen door het duivelsgespuis van Tateren of Bokkenrijders. In een dier boerderijen woonde Jérôme Bunschel waarvan gefluisterd werd, dat hij ‘oonder’, in Melleveld, in het dorp, aan de kaarttafel zijn vaderlijk erfdeel had vertroefd, en nu onder een ‘gouwe daak’ leefde.

In den anderen pachthof labeurde Pie Mameleers, een vreemde uit de omgeving van Waubach. Twintig jaar lang had die in de mijn geslaafd en daardoor zooveel bij elkaar weten te schrapen, dat hij, na een zwaar ongeval, gepensionneerd, de kleine boerderij op Remerswael kon koopen.

Het ging hem overigens maar zoo-zoo. Zelf was hij van-huis-uit wel wat boer, maar z'n vrouw, schoenlappersdochter uit Kohlscheid, trok te graag met haar drie poppendochtertjes naar familie in Aken. Mameleers had van de zijnen dus weinig handreiking.

Wat achter Pauwenhof, op een heuvelkant, leunden nog een rij krotjes op elkander. Daarin hokten seizoensarbeiders.

Daarnaast nieuw opgetrokken uit opgefrischte mergelblokken en geschoren brikken, het huisje der oude weduwe Marei Lebon, dat de glorie van Remerswael dreigde te worden. Geen wonder, de 'aw waolin', in werkelijkheid een Roubaisienne - die bij leven van haar immer sufgezopen man met garen en band over land moest loopen, om haar met vier kinderen gezegend gezin den mond open te houden, - had op haar ouden dag nog het offensief weten te nemen tegen het noodlot. En ze begon zoowaar in goeden doen te raken. Daarvoor was ze wel duizendkunstenares moeten worden: ze had een winkel geopend waarin verkocht werden: koloniale waren, suikergoed, tabak en sigaren, fleschjes bier en limonade, witgoed en galanterieën; met dit bazaartje werd later nog het bakkers- en slagersbedrijf gecombineerd.

Haar sloven bleef niet onbeloond. Naast eigen bescheiden welstand, zag ze goede vooruitzichten voor haar kinderen. De oudste dochter was goed getrouwd, in Tongeren, met een 'fabrikant van waskaarsen', wiens werkvolk bestond uit een jongen van zestien jaar. Een zoon had het tot meester-opzichter gebracht in een der Hollandsche staatsmijnen. Henriette,

de jongste dochter, hielp in de zaak en heette de aangebedene te wezen van Fons van den burgemeester van Melleveld. En Giel, de Benjamin der vier? Die studeerde maar op z'n eentje, tot diep in den nacht zag je licht branden op zijn zolderkamertje, een oranjeschijnseltje dat uit heel de Maasvallei kon worden gezien. Wat voerde Giel eigenlijk uit? Soms kwam er bezoek van rare heeren uit Maastricht, halve artiesten. Ook werd er wel een hooge geestelijke gezien, een monseigneur, met purperen knoopjes aan zijn toog. Eens had madam Lebon gezegd: 'Giel schrijf poësie uit Allemand in Vlomsch'. De rector vertelde dat hij Brentano vertaalde. Daar waren de Remerswaelers niets wijzer door geworden; ze begrepen al dat drukke bezoek niet.

Achter het eigenlijke gehucht, op een tweeden heuvelkam, praalde in zoet-rozige kleur van versche ringovenbrikken het 'nieuwe klooster', waarin een dertigtal zusters woonden van zóó strengen regel, dat ze voor het gehuchtelijk leven eigenlijk niet bestonden. Aan het klooster was ook een rectoraat verbonden, waardoor Remerswael zoo iets als een zelfstandige parochie mocht heeten. Wanneer het kloosterklokje 's avonds het Angelus tampte over de Maasvallei, steeg er in aller hart een onbestemd vreugdig gevoel, mengeling van trots, vrede, blijdschap, moeheid en slaap. Er dauwde een vage voldaanheid over hart en handen. En daar er, een half uur gaans in den omtrek geen herbergen waren, waar de mannen hun gemoedsrust konden verliezen in vinnige twisten bij kaartspel en borrel, twisten over dorpspolitiek, landsbeleid en wereldbestuur of krakeel over oude en nieuwe harmonie, schutterij of zangvereniging, gleeed het leven daarboven op de heuvelen kalm en wellicht gelukkig voorbij. Zegt het spreekwoord niet, dat alleen het ongeluk geschiedenis schrijft? En toch, hoe dichtbij geschiedenis kwam Remerswael niet een

keer! Eén maar weet het en die heeft in zichzelf de heilige gelofte afgelegd nimmer iets te verraden van zijn geheim.

Rector van Wintraken weet te zwijgen en hij droomt ook niet hardop! Rector van Wintraken ging voor een wonderlijk man door, ook onder zijn confraters. Van een asceet heeft hij, bij al zijn soberheid, niets; van een ijveraar nog minder. Partijpolitiek kan hij niet velen en hij ziet de beteekenis der vakbonden, ook van de katholieke, op heel ongewone wijze. Zijn taal is vrank, gemoedelijk, landelijk zelfs, een mengsel van rustieke simpelheid en klassieken zwier. Of hij met zijn theologie is bij-gebleven, wordt door op dit punt studieuze geesten onder de confraters wel eens betwist. Toen een jong kaplaantje hem over de overeenkomst tusschen de offertheorieën van de la Taille en ten Hompel wou inlichten, stelde hij voor maar liever een goeie flesch Bordeaux, 1895-er, aan te vallen.

Hij bestudeerde de aarde, zonder daarom den Hemel te vergeten. Niemand kende, als hij, de vorming en den aard van den zoo rijken Limburgschen bodem en van wat daarop, erin en eronder eenmaal leefde. Weinigen begrepen, als hij, de ingewikkelde geschiedenis dezer immer door verdeeldheden, regime-wisselingen, oorlogen en knevelarijen zoo geplaagde streken.

Hij beschouwt den Limburger als een resultaat van verschillende stammen en rassen, het land zelf als een eenheid geworden veelheid, oud en nieuw tevens, vermoeid en jong, uitgeleefd en toekomstig.

Remerswael ligt in de goede jaargetijden paradijselijk. In de diepten, de groene, blauwe en zilveren heerlijkheden der Maasvallei. 's Zomers vlamt een gouden korensahara op de hoogten rondom het gehucht. Maar 's winters wordt het

schier onbereikbaar. Wel stijgen enkele holle leemwegen naar het plateau; die zijn echter in het najaar al zoo slijkerig en klef, dat men wel erover naar beneden kan glibberen, doch bezwaarlijk omhoog klimmen. Dat houdt Remerswael in zijn isolement en tevens in zijn eigen aard en vrede. Niemand vestigt zich daarenboven erbij, zelden trekt er een naar het dal. De zielzorg voor klooster en gehucht neemt van Wintraken dus niet geheel in beslag; hij beschikt over vrijen tijd genoeg om zich aan z'n geliefde wetenschap over te kunnen geven. Wanneer 't weer niet al te fel met regen, wind of zomerzon woedde, liep van Wintraken de kiezel- en leemgroeven in de buurt af, op jacht naar nieuwe vondsten. Niet zelden worden in de omgeving immers knoken van eland en holenbeer, schilden van voorhistorische schildpadden en zelfs mammothskiezen gevonden. In de rechtafgestoken wanden van kiezel- en leemkuilen kan men bovendien zeer goed de bodemformatie bestudeeren, zoo interessant in deze omgeving, waar het carboon hier en daar bloot komt te liggen.

Achter de heerenhofstede 'Pauwenhof' lag, op den grond der gemeente of niemandsland, een echt wildernisje.

Waarschijnlijk had daar eeuwen en eeuwen geleden de 'leemen burcht' gestaan, waaraan oude sagen een vage herinnering bewaarden. Inderdaad vond men er nog, geheel overwoekerd van brandnetels, bramen, klimop en allerlei wilde kruiden, enkele resten eener ruïne in zwart-verweerden, grooten, groven baksteen. Behalve enkele zeer oude munten uit de tiende eeuw, en wat duister geworden glasscherven, werd er nimmer iets ontdekt, dat toeliet de historie dezer plaats te reconstrueeren. Van het verleden ervan sprak alleen nog de droeve sage. Daar woonden in den tijd der Pepijnen twee broers in een sterkte, waarschijnlijk den 'leemen burcht'. Bij het delven van een put zou er een schat gevonden zijn

waarover de broeders in woesten twist vervielen en tenslotte in dierlijken tweestrijd raakten. Een der broeders werd terstond gedood, de andere stierf eenige dagen later aan zijn wonden.

Soms ziet men er des nachts twee rosse vlammen boven de bouwvallen, de warende zielen der beide broeder-moordenaars. Op dat stukje ruigen, en, naar de opvatting van eenvoudige zielen, ook vervloekten grond, had Rector van Wintraken herhaaldelijk onder historisch, geologisch en botanisch opzicht belangrijke vondsten gedaan. Hij doolde er dus nog al eens rond op zoek naar nieuwen buit.

Op een heeten Julidag waarde hij er ook weer, speurende tusschen steenen en stronken, zonder bepaalde bedoeling. Plots voelde hij den grond onder zijn voeten wegschuiven. Snel sprong hij terug; misschien stond hij wel boven een onderaardsch gewelf. Traag week de grond verder en zeeg schuin de diepte in. Waarschijnlijk had hij boven de dichtgevallen en door planten overwoekerde opening van een keldertrap gestaan.

Ietwat verbluft bleef hij even dat zwart gapende gat in den grond aanstaren. Dan kwam zijn wetenschappelijke onderzoekingslust boven. Voorzichtig, de degelijkheid van den bovengrond met den voet eerst constateerend, sloop hij naar de kelderopening toe. Zoover hij kon gewaarworden, was het gewelf niet bijzonder diep en lag het neergestorte puin inderdaad op een trap. Dadelijk reeds in die eeuwenlang afgesloten ruimte neer te dalen leek hem wat gewaagd en bovendien beschikte hij ook niet over gereedschap om puin weg te ruimen en desnoods verder te graven. De vondst interesseerde hem evenwel zóó, dat hij besloot er voorloopig niemand wat van te zeggen en eerst zelf eens degelijk te onderzoeken. Reeds den volgenden morgen ging hij aan den

slag, nu voorzien van spade, lamp en een zwaar ijzer dat als houweel dienst zou doen. Na een uurtje zwoegen lag de smalle, steile trap vrij. De kelder bleek zeer laag gewelfd; korte, gedrongen kolommen door ruwe en onversierde blokkapiteelen bekroond, schraagden de primitieve wulfels. De ruimte deed denken aan een onderaardsche gevangenis al kon men in de wanden geen spoor van ijzeren ringen ontwaren. Erg viel de ontdekking op 't eerste gezicht niet mee; bijzondere dingen zouden wel niet aan 't licht komen.

In een duisteren hoek lag een hoop grond, wellicht puin van een ingevallen gewelf. Zonder veel verwachting ging van Wintraken er heen. Dat zou wel geen verrassing meer opleveren. Kalm hief hij zijn lamp boven den aardhoop, maar liet ze toen bijna van emotie uit de handen vallen. Achter dien opgeworpen grond, want puin was het niet, zag hij zwart en diep de monding van een put of kuil. Die ontdekking zou hem niet zoo hebben verbijsterd, wanneer hij zich niet plots de oude sage herinnerde: den schat, dien de broeders in den put hadden gevonden en die beider verderf werd.

Rector van Wintraken was nochtans een critische en wellicht zelfs nuchtere geest; hij geloofde oude sagen of legenden weinig of niet. Bij nader onderzoek bleek de put nog maar enkele meters diep; de wanden waren niet heel steil afgegraven en bovendien had rector van Wintraken in de vele krochten, gaten en hollen die het Limburgsche bergland eigen zijn, reeds menige avontuurlijke afdaling gewaagd. Zijn gereedschappen wierp hij maar eerst op den bodem; dan zette hij het licht op den putrand en daalde omzichtig naar beneden.

Met zijn spade den verweerden grond afstekende, viel hem terstond reeds de ongewone bodemformatie op. Hij, de groote grondkenner, voelde zichzelf vreemd in deze lagen. Plots flitste een felle schittering in zijn oogen. Even onverhoeds

overviel hem het vermoeden, nu versterkt door de eigenaardigheid van den bodem en door hetgeen de oude sage omtrent deze plaats verhaalde, een vondst te hebben gedaan van ontzaglijke beteekenis voor streek en land! Dat kon niets anders wezen dan diamant, tot schittering gebracht door een slag met de spade.

Even bleef de rector verbijsterd, met een stormende zee van verwarde gedachten in 't hoofd, staan. Dan nam hij voorzichtig vreesachtig en bijna eerbiedig den steen uit den grondwand en stak hem in zijn zak. Even nog speurden zijn oogen rond, of wellicht ergens een andere steen uit de versch gestoken laag opflitste. Verder niets. Toen besloot hij maar heen te gaan; verder werken leek hem onmogelijk. Eerst moest hij zijn emoties en gedachten kunnen laten uitwoeden. Niet zonder moeite geraakte hij uit den put en liep toen, lantaarn en gereedschap achterlatende, half zwijmelend van tegenstrijdige aandoeningen, de wreede hitte in van den mid-zomerdag.

Pas in zijn koele studeerkamer kreeg hij de volkomen beheersching over zijn gedachten terug. Aan de echtheid van den steen twijfelde hij nauwelijks, daarin kon hij, de geraffineerde mineralenkenner, zich kwalijk vergissen. Hoorde die steen inderdaad thuis in dien grond? De legendarische broeders hadden om een schat gevochten! Kon dat niet een schat zijn geweest, die daar in verre tijden in den grond begraven was? Het leek hem onwaarschijnlijk. In die ongewone bodemformatie kon inderdaad deze steen van nature aanwezig zijn. De waarde ervan? Die vermocht hij bezwaarlijk te raden. Die zou hij ook wel vernemen, wanneer hij hem in Luik of Aken had laten schatten.

Achter deze vraag kolkten andere. Bevonden zich meer steenen in den grond onder den 'leemen burch'? Zou hier van een diamantveld sprake kunnen zijn? Wat zouden de gevol-

gen zijn, wanneer dat vermoeden werd bevestigd? Nu was Remerswael een vredig gehucht boven in het heuvelland, zonder leed of roem, zonder geschiedenis zelfs, dus stil en bijna gelukkig. Maar dan? Alle demonen der hebzucht gingen in deze vredige lieden varen, wanneer ze de verlokkingen van fabelachtigen rijkdom onder hun voeten voelden. Dat was dan nog maar alleen voor wie grond in eigendom bezaten; de anderen zouden meedoogenloos uit hun woning worden verdreven. De rijke Denissen, die het grootste deel der landerijen in eigendom bezat, ging er 't best bij varen; hij en enkele anderen! Misschien matigde de staat zelf zich ook het eigendom aan van wat in de diepe gronden sloop. Dan kreeg men een omwenteling in de plaatselijke verhoudingen, waardoor de ingezeten bevolking, na een schijnbaar aanvankelijk voordeel, niets dan nadeelen ondervinden moest. Dat had de mijnstreek wel geleerd! De werkelijke nieuwe welvaart kwam meestal in de handen van vreemdelingen, wier aanwezigheid voor gewest en volk zelden een zegen werd.

Kwamen de schatten in handen van den Staat, dan kon de gemeenschap er tenminste nog door gebaat wezen. Doch dat voorkwam niet een nog erger dreiging. De streek grensde aan twee nabuurstaten, die beide in militaire macht niet de minderen waren van eigen vaderland. Met kwaden wil en voorbijzien van het zelfbestemmingsrecht der volken, zouden in het verwarde verleden der streek wel argumenten kunnen worden gevonden om de soevereiniteit erover te pretendeeren. Er waren vaker oorlogen gevoerd om goudvelden en diamantmijnen, oorlogen die, over de onderdanen van beide betrokken rijken en van vele andere staten, vlagen van rampen sloegen, ten slotte enkel om de belangen van ettelijke geldmagnaten. Onrust in West-Europa, ... bedreiging van den algemeenen vrede in en buiten de oude wereld....

Misschien dacht van Wintraken nu te ver. Hij poogde ook de goede kanten van deze ongedroomde mogelijkheid te zien. Boven op Remerswael leed men weinig armoede, doch beneden in Melleveld stonden de zaken anders. Het korvenvlechtersbedrijf bleek niet meer loonend, bazen en knechts waren werkloos; met de drie kleine siroopstokerijen ging 't ook al niet meer. Er werd ingeteerd en in de stilte veel geleden. De gemeenteraad, waarin enkele stevige 'halfers' zitting hadden, weigerde uit kortzichtigheid en schraapzucht iedere ondersteuning. Die werd overbodig, er zou bedrijvigheid komen over heel de streek. Men ging dan graven, bouwen en vervoeren en voor allen kwam er weer ruim brood.

En hij, de vinder, wat zouden de gevolgen voor hem zelf wezen? Remerswael, het ideaal mooi boven de Maasvallei gelegen dorpje, wit in groen en goud der aardsche zomerpracht blauwend onder het kobalt van zware boomschaduwen en het azuur der zomerluchten, Remerswael werd dan een soort mijndorp. Een invasie van 'outcast' kon niet worden vermeden. Ruw, zedeloos, gevaarlijk en misdadig volk zou hier spoedig de ingeborenen overheerschen. Ellendige herbergen en logementen zouden de stille uit het land gegroeide woningen vervangen. Hadden de menschen hier niet al het noodige om op een bescheiden wijze op aarde gelukkig te wezen? Zou de bittere hebzucht die dan in aller harten komen ging, hen vooral niet afleiden van den rechten weg? Wat bleef er over van hun simpele wijsheid, als 't ook hier ging worden als in Walenland en in het Ruhrgebied? Wie en wat werd er inderdaad rijker, wanneer er nog wat meer van die noodlottige, hevig schitterende steenen te slijpen kwamen?

Daarna moest hij plots denken aan de kinderen van zijn oudste zuster, doktersweduwe te Echt, die nu moest leven van een zeer beperkt inkomen. Op een of andere wijze zou hij, de ont-

dekker van dien onvermoeden bodemrijkdom, wel voordeel ervan krijgen. Dan kon hij de intelligente jongens van Françoise toch nog laten studeeren en voor de meisjes stonden de kansen dan anders.

Hij kwam tot geen beslissing. Om ten minste zekerheid te verkrijgen, dat zijn uitgangspunt juist was, de echtheid van den steen n.l., besloot hij dien, den volgenden dag nog, te laten onderzoeken.

Inderdaad doolde rector van Wintraken 's anderendaags door Aken op zoek naar een betrouwbaar uitzienden juwelierswinkel. Ten slotte viel zijn voorkeur op een, die voor z'n deurruit een klein reclame-biljet voor een missie-avond had hangen. Hier zou hij persoonlijk dus met gepasten eerbied ontvangen worden. Om alle gissingen omtrent herkomst van den steen op een verkeerd spoor te leiden, of juist, van het rechte spoor af te houden, besprak hij met den ietwat verbaasden juwelier het geval in 't Fransch, met opzet de ook in Limburg gevolgde Belgisch-Fransche telwijze vermijdende. Enkele malen poogde de man de herkomst van den steen te vernemen, doch van Wintraken bleef vaag. Tenslotte verklaarde de juwelier den steen voor echt, van behoorlijke zuiverheid en schatte hij de waarde op tienduizend goudmarken. Voor dit bedrag wilde hij zelf hem overnemen.

Van Wintraken zegde hem de mogelijkheid daarvan wel toe, doch pas binnen enkele dagen. Hij wilde eerst nog eens nadenken wat hij verder zou doen of laten. Voorzichtigheidshalve reisde hij over Venders terug. Ze mochten niet raden.... Opnieuw had zijn geest den grooten strijd tusschen spreken en zwijgen te verduren. Besluiteloos, in felle onrust doolde hij op een avond, een prachtigen, warmen Augustus-avond, rond over de heuvelen van Remerswael.

Nu was alles goed en mooi in de wereld. Door-purperd groen

stond de wijde nog zacht glorende hemelkom over de velden, de prachtige korenvelden van zijn land, waarover de stoere lijnen der schoven-rangen al kwamen te streepen. In 't dal, langs de hellingen, gloeide nog duister-rossig iets na van het felle zonnevuur, dat heel den dag in de aren had gebrand. Alle geruchten waren diep vervredigd; vaag hondengeblaf in de verte gaf iets veiligs aan de stilte; uit onbepaalde nabijheid sjirpte de 'goudsmeed', het onvermoeibare krekeltje. Achter de ruiten van enkele huisjes gloorde intiem-oranje nog lamplicht. Er heerschte vrede in dit gebenedijde deel van Gods schepping; alles was nu goed. De overwinning van het zwijgen! Toch wankelde zijn besluit nog immer. Iets algemeen menselijks bleef hem te sterk: verlangen tot macht, zelfs al wil men die onzelfzuchtig toepassen.

In 't dal sloeg de klok van Melleveld elf trage, trillend vergalmende slagen. Nog had van Wintraken niet over heil of onheil van dit wereldje beslist, of besloten tot het uitspreken van woorden, die zoo geweldige gevolgen konden oproepen. Met wat sneller pas liep hij terug naar huis. Alle Remerswaelers sliepen zeker al. Behalve de gewone nachtgeruchten hoorde hij enkel maar, over de Maas, een verre zoete muziek. De fanfare 'Les Montagnards' van Holtheim repeteerde voor de processie van aanstaanden Zondag.

Er waren toch nog mensen wakker in Remerswael. Bij Marei Lebon brandde nog licht op de zolderkamer. Plots schoot hem door het hoofd dat gezegde van de oude vrouw, in een kromtongsch vol stillen trots en teederheid: 'Giel schrijf poësie uit Allemand in Vlomsch!' Daarbij zag hij als met eigen oogen het fijne profiel van dien wonderlijk begaafden jongen boven boeken en vellen schrijfpapier. Die, een halve vreemde hier, werkte aan fijne dingen voor den geest...

Waarom deze overweging plots in zijn ziel de beslissing val-

len deed? Waarom hij ineens enkel maar meer de nadeelige gevolgen der ontdekking zag?

Scherp stelde hij zich nu weer twee vragen: Is hier rijkdom genoeg? Zal er meer geluk komen? Op de eerste vraag antwoordde hij beslist, dat de armen er weinig gewin van zouden beleven en de toch al rijken bijna alle voordeel. Op de tweede luidde 't wederwoord: het zal meer onheil brengen; veel vrede rooven, weinig geluk geven.

Dien zelfden nacht daalde hij opnieuw in den kelder van den 'leemen burch'. Spade en lamp stonden er nog. Na twee uur zwoegen verried onder de grauwe gewelven niets meer de aanwezigheid van dien legendarische put. Zelfs de kelderingang dichtte de rector met takken, graszoden en grond, geen kans tot gissen latende.

Eenige dagen later werd gefluisterd dat weer spooklicht tusschen de bouwvallen was gezien. Nu maar een enkel meer; een der broeders had blijkbaar de eeuwige rust gevonden.

Rector van Wintraken ontdeed zich van den steen door dien anoniem aan een missiehuis te zenden. Het missieblaadje bevestigde de ontvangst van deze wondere schenking.

Al kwellen den rector soms toch nog twijfels en bekoringen, hij zwijgt bij waken en slapen.

En Remerswael blijft zonder geschiedenis.

De hemelbespieder.

EEN vlaag van schuwe droefheid streek door de naar ongebrande koffieboonen duffende volksbuurten:

- De blinde broeder is dood!

Die mare wekte eerbiedig en omzichtig gefluister, want de meeste straten en stegen waren al te rood om nog luid en ijdel geschater daarover aan te durven. Ge hadt moeten kunnen beluisteren wat ze over den kleinen, verstorven, simpelen kloosterling vertelden. Want allen, de rooien van het Noorderkwartier zoowel als de 'fijnen' der propere 'blauwe dorpen' in de westelijke voorstad, kenden hem even goed. Haast allen waren om persoonlijke redenen of omwille van familie met hem in aanraking gekomen. Wie had al niet zijn spreekkamertje betreden? De socialistische vrijgestelde uit Klazinaveen, de vrijdenkerige petroleumventer, de kokend anticlericale leem- en zandverkoopster, de wrokkende Pool die in de Borinage met bommen had geworpen, de mislukte volksartiest die op de kermissen slechte snel-crayon-portretten teekende, de immer en altijd tegen de kapitalisten daverende glasblazer, de grollend sakkerende mijnwerker - om van de stille partijmannen te zwijgen - zij allen waren bij hem om raad gegaan. Hun spontane, eerlijke, half onderdrukte roep: dat was een goed mensch! bevatte niet minder lof dan het voorbarig gegalm van zekere fijnen uit het westen: het was een heilige!

De blinde broeder had niets anders gedaan dan raad gegeven in moeilijke zaken, kinderen betreffende, speciaal jongens dan nog, want beneden de veertien jaar leveren die meer zorgen dan meisjes plegen te doen. Broeder Lambertus gaf simpelen, wijzen raad zonder den naam te vragen van wie dien begerde - zien kon hij niemand meer - zonder bijbedoelingen voor bijzonder onderwijs of staatspartij, en wanneer hij sprak van God, liet hij enkel kennen Diens hooge liefde en eindelooze

barmhartigheid. Twistgesprekken voerde hij niet, toornige oordeelen klonken nimmer in zijn cel; ook voor wie hij niet tot beter inzicht kon brengen, bleef hij immer de bescheiden, onbaatzuchtige raadgever. En juist onder de weerbarstigen, die met een godslastering strenge boetepredikers aan de deur slingerden, had hij latente bekeeringen bewerkt. Het waren dieper in den tijd stille, deemoedige belijders weer geworden, zonder de ruchtige aanmatigen der gewone bekeerlingen, die wel eens zich opdringen als leeraar tegenover zielen wier geloof mijlen dieper bloeit. Broeder Lambertus werd genoemd de argelooze, blinde zaaier, die kiemen had uitgeworpen over gronden, waarin het Christendom radicaal uitgestorven leek.

Zijn enkel van liefde vervuld raden en wijzen deed weleens wenkbrauwen fronsen, waar men dit allerminst zou hebben verwacht. Vooral de jongere geestelijken vroegen zich vaak in drukke gezelschappen af, of het te pas kwam, dat een doodgewone broeder 'herdertje speelde'. Nadat de bisschop zelf in hun probleem betrokken raakte, hoorde men die bezwaren niet meer.

Uit het volk rees de mare in weinig uren tijd, haar weg nemende over toonbanken en loketten, omhoog naar het deel der samenleving, dat zich in fijne bescheidenheid zelf de betere standen noemt. In deze gewesten werkte Paul Nievelstein met lijmpot en schaar, samenstellende zoo het redactioneele deel van zijn deftig lokaal blad.

- De blinde broeder is dood! klonk op een gelukkig moment door zijn kantoor. Paul had juist een halve pagina ineens geknipt en zag nu enkele uren, waarin iets redactioneels geschreven kon worden, in het vooruitzicht. Plots schoot hem te binnen, dat sinds korten tijd het leven zelf in de mode was: hij besloot dus iets te zeggen uit de naaste werkelijkheid. Licht zat een aardig stukje gevoelige copie in dit sterfgeval. Broeder-

overste moest hem maar eens inlichten.

Broeder-overste herkende Paul Nievelstein terstond als een oud-leerling. Dat stemde hem mededeelzamer. Zoo kwam hij ertoe te vertellen, dat wondere geheim, schroomvallig verzwegen tot dan, een mysterieus geval zoo opzienschokkend, dat de naam van Nievelstein's blad mede erdoor om den aardbol vloog.

Broeder Lambertus was niet altijd blind geweest. Eenmaal zag hij, fel, gulzig en ongenadig. Hij zag de zichtbare dingen en tuurde naar de onzichtbare, over de grenzen der natuur gelegen. Hij deed dit niet geheel volgens eigen aanleg. Een zekere brute mystiek was door eenzijdige lezing in zijn wezen gedrongen. Hij begon familiaar te doen met het eeuwige en goddelijke, sprak in zijn meditatie God zelf met jij en jou aan en gebaarde pachter te wezen van de oneindigheden met al haar mysterieën. Het leek er soms bedenkelijk naar, dat hij het aardse leven niet ten hemel wilde opvoeren, doch het hemelsche sleuren naar het lage, profane en onvolmaakte van deze wereld. De jonge man deed offensief religieus. Wie wel toezag, observeerde al spoedig een geweldige doch onbewuste ijdelheid in dat fijnere geesten wat iriteerende doen. Zijn gewoonmenselijke gebreken camoufleerde hij op verrassende wijze in wild-actieve deugden. Naar wat hem persoonlijk in den weg stond werd getrapt, dat heette dan te geschieden uit heiligen ijver tegen halfheid. Om de wereld te kennen en ze daarna feller te veroordeelen, moest soms geleefd worden in omgevingen en tusschen gezelschappen, die niet veel minder dan 'naaste gelegenheden' waren. Bijzonder het heilige tastte hij aan met forsche hand. De subliemste mysteriën dienden maar solied en reëel genoeg te zijn, om het harde en ruwe moderne leven te verdragen! Die hoogmoedige aanmatiging zou zijn straf, en zegen tegelijk, worden.

De jonge, vrome Uebermensch woonde destijds in een groote havenstad, brandpunt van binnenscheepvaart, een stad al niet beter of slechter dan dergelijke menschensten naar haar aard gewoonlijk zijn. Daar had zich, in een dier hopeloos vuil-rosroze nieuwe klinker- en baksteenbuurten een horlogemaker gevestigd en een zeer correcten, netten winkel geopend. De vent heette bovendien Akkermans. De dingen van den buitenkant beziende, kon men hier het buitengewone toch wel uitgesloten achten.

Frits Akkermans was weduwnaar, zag er grijs-alledaagsch uit en liet zijn huishouden beredderen door een bejaarde nicht, die 's morgens regeeren kwam en 's avonds weer met haar twee andere zusters, waar ze mee samenwoonde, kraakeelen ging.

Er begonnen in deze nieuwe buurt van fletse zielen en nieuwe huizen op zekeren dag vreemde geruchten te waren omtrent Akkermans. Op zijn werkkamer werden soms felle schijningen gezien, van zoo vreemd licht, dat niemand kon verklaren, hoe dat ontstond. Het deed zachter aan en toch intens heller dan electriciteit, persgas of carbidlicht. Het gloorde op ongeregelde tijden achter de dunne valgordijnen van Akkerman's werkkamer. Had de horlogemaker, dien men vaak tot diep in den nacht aan 't werk vermoedde, een nieuwe soort van vuur ontdekt? Of een moderner gloeilamp? Op sluwe vragen daaromtrent antwoordde Frits Akkermans bedaard, dat niets bijzonders geschiedde. Men begreep dit niet. Er gebeurde iets ongewoons en de horlogemaker verklaarde, dat niets abnormaals voorviel. Aan een leugen werd niet gedacht. Niemand gaf er zich rekenschap van waarom, doch iedereen geloofde hem onvoorwaardelijk. Zijn eerlijkheid deed rustig aan, vanzelfsprekend, zonder bravour of uittarting. En toch moest iets vreemds in het geval schuilen.

De stille man had geen onwaarheid verteld, toen hij beweerde,

dat niets buitengewoons voorviel en zij die iets vreemds vermoedden, vergisten zich evenmin. Er gebeurde meer dan iets vreemds: er geschieden wonderen!

Frits Akkermans, uiterlijk een gewoon mensch in een gewone buurt, te midden van den daver en de gevaren eener groote stad, beleefde de waarheid van Christus' woord in de Acht zaligheden: zalig zijn de zuiveren van harte, want zij zullen God zien. Als zuivere van harte had hij geleefd: in zijn jongelingstijd, in zijn huwelijk en nu in zijn weduwstaat. Het moest wel door een bijzondere genade wezen, want zijn innig geloofsleven uitte zich niet door zeldzame reflexen naar de buitenwereld. Hij ging op Zondagen en Vrijdagen naar de kerk, communiceerde eenmaal per maand en op hooge feestdagen, gaf een behoorlijk deel van zijn inkomsten aan liefdadige verenigingen van allerlei soort en richting, doch leefde overigens als ieder ander.

Zijn simpele liefde ging tot God en tot God's engelen en heiligen zonder vernuftige meditatie. Hij was enkel rein van hart, en zijn liefde tot God en al de oneindige volmaaktheden van Diens wezen, vlamde maar stil, vriendelijk en innig omhoog.

Met afwijking van alle aanmatigende menschelijke bepalingen, kwamen over dezen middenstander en degelijken burger, de mysteriën van vizioenen en mirakelen: hij zag God! Hij verzonk zoo diep in de glorie van dit eeuwige, dan innerlijk glorende, dan uiterlijk tevens stralende Licht, dat ieder begrip omtrent dien begenadigden staat hem vreemd bleef en hij enkel maar voelde, dat zijn hart overliep van geluk, van haast ondraaglijk geluk van geven en ontvangen, van wedergeven en wederontvangen.

Hij zag en wist niet wat te zien, ontving genaden, die hij niet bevatten kon en vond natuurlijk ook geen woorden om de bovennatuurlijke heerlijkheden, die hem overmanden, te uiten.

Mede uit schroom, voorzichtigheid en nederigheid, zweeg hij dus.

Totdat zijn nicht, een vervaarlijke kwezel, die hem drie maal per week verweet niet dikwijls genoeg naar de kerk te gaan, geprangd door felle nieuwsgierigheid (teweeg gebracht door de weetziekte van burens en goede bekenden) ernaar informeerde. Akkermans liet zich toen enkele vage uitdrukkingen ontvallen, die de nicht kille sidderingen over den rug deden rijden, waarover ze niet voldoende vermocht te zwijgen. Binnen veertien dagen tierden onbescheidenheid, spot en hoon zoo vernielend om den armen begenadigde, dat deze vluchtte naar het oord, waar hij eigenlijk thuis hoorde: een klooster. Voor nichten en anderen verdween hij definitief. De wondere aanschouwingen volgden hem naar het Franciscaansche huis in Tyrol. In die veertien dagen overvielen, wie later broeder Lambertus heette, Gods straf en genade. Dat gebeurde zoo:

De geruchten omtrent de wonderen of verschijningen waren tot hem doorgeschaterd. Aanvankelijk reageerde hij sympathiek daarop. Het lag in zijn lijn: de Hemel daalde in de moderne havenstad. Ofschoon hij het rare vertelsel niet zonder meer geloofde, achtte hij zoo iets evenmin uitgesloten.

Hij ging het terrein dus verkennen. De nette horlogewinkel, de naam der straat (Lange dwarsstraat!) en de suffice buurt stonden hem dadelijk al tegen. Hij legde het erop aan, om een praatje te kunnen maken met Akkermans. De man leek hem gewoon als een bolhoed. Mystieken kende die zelfs niet bij name en van de jongste letteren, met haar stuipingen naar God, had hij geen flauw vermoeden. Toch waarde iets om dien eigenaardigen mensch - met zijn saaien kleurlozen mossel-knevel en z'n gekartelde geelbruine tanden - dat hem belette iedere mogelijkheid uit te sluiten. Feitelijk voelde hij diens genade aan als een persoonlijke belediging: hij, de hemel-

bestormer en litterator, werd voorbijgegaan en over zoo'n gecondenseerden bourgeois zou het Goddelijke licht worden uitgegoten?

Hij waagde een vraag recht op den man af. Akkermans lachte flauwtjes en mompelde, wat vernederd en verlegen, iets omtrent praatzucht der menschen.

Dàt antwoord van dièn man bracht hem tot het vreemde experiment. Hij wilde de verschijningen fotografeeren! Eigenlijk bedoelde hij: het bovennatuurlijke moet zich maar aan het natuurlijke leeren aanpassen, maar die tendenz hurkte in zijn onderbewustzijn. Hij zelf geloofde, door het vertoonen eener niet liegen kunnende afbeelding van het wonder, de menschen op één slag nader tot God te brengen dan alle missioneerende orden met jaren van onverzettelijk werken.

De nacht zou hem de gelegenheid prepareeren om de eeuwige gelukzaligheid, zoo die er zich inderdaad manifesteerde, op heeterdaad te betrappen. Tegenover de werkkamer van den horlogemaker lag een hokje, waarin allerlei rommel opgeborgen werd, karpetten, borstels, emmers en ander poetsgerei. Akkermans keek daar nooit naar om. De hemelbespieder kon er dus, voorzichtig ingeslopen, gerust de komende dingen afwachten. Zou het geschieden, dan werd hij het wonder wel gewaar door den lichtschijn stralende in de beide matglazen bovenlichten der deuren.

Op een stoel gezeten, het fotoestel klaar voor momentopnamen, wachtte de spion der aarde de komst der eeuwige glorie af. Twee nachten gebeurde er niets. Tusschen elf en twaalf ergerde hij zich bovendien nog aan het suffe fluiten van den horlogemaker, die ouwe afgezeurde volksdeuntjes zat te lijzen. Den derden avond bleef het stil. Een loome verveling viel over den wachtenden jongen man; langzaam vergleed zijn bewustzijn in een ijlen sluimer.

Plots schokte een vreemde gloed zijn oogen open. Het was er, het ontzettende, het wonder! Diep in zijn keel begon een onmenselijke angst te brullen, doch met een uiterste concentratie van energie smoorde hij ieder geluid. Zijn ontredderd wezen werd nog gedreven door ééne gedachte: het moment, fotografeeren! Niettegenstaande de dierlijke vrees die hem teisterde, voelde hij zich toch voortgereten naar het onbeschrijflijke. Met razelende hand greep hij zijn camera en trapte daarna het hok open. In één schichtigen sprong stond hij voor de werkkamer. Met een slag smeed hij de deur ervan open.

De geweldige gloed, waarin iets voor zijn geest onvatbaars leefde, rukte hem buiten ieder bezinnen. Hij hoorde nog, hoe nerveus snel momentopnamen gemaakt werden. Even overviel hem een uiterst vreemde sensatie: hier straalden nog onbekende kleuren. Terzijde van zijn elleboog herkende hij het gelaat van den begenadigde: achterovergebogen, met een uitdrukking van opperste verrukking bloeiende door het gewoon-menschelijke zijner trekken. De angst verzwond; in den vollen luister der verschijning behoefde hij geen kwaad te duchten. Maar tegelijk boorde een gevoel, het minst onvolkomen nog aan te duiden als pijnlooze pijn, in zijn oogen. Plots sloeg een uiterste nacht hem neer. Even hoorde hij zichzelf nog wankelen en tuimelen achterover.

In het hospitaal hervond hij zijn bewustzijn. Het licht zijner oogen was voor altijd gedoofd.

Na een lange, wreede zenuwcrisis genas de geslagen hemelbespieder weer tot het psychisch normale. In wolken van huilende ellende had de Booze hem aangerand en geworsteld om zijn ziel. Bijna daalde door zijn lichtlooze oogen de eeuwige nacht ook over het onvergankelijke van zijn wezen.

In allerdiepste eenzaamheid werd deze allergeweldigste kamp volstreden; gelouterd steeg zijn geest opnieuw omhoog. Zacht-

moedig en ootmoedig, als de Meester zelf, aanvaardde de zwaar beproefde de tijdelijke duisternis. De uiterlijkheden der dingen waren voorgoed verloren, doch de waarachtigheid van het innerlijke leven, van ziel en genade kon nu zooveel te klaarder worden ontwaard. Door de vloeren van zijn bewustzijn herkende de blinde boeteling in de diepten daarbeneden de barre ijdelheid van zijn vroeger bestaan. Hij was hoovaardiger geweest dan een apothekersassistente, doch had die ondeugd voor zichzelf weten te vermommen, als een meer modernen en resoluten vorm van religiositeit. Tegenover den Hemel voelde hij zich feitelijk mede-firmant of tenminste procuratiehouder zonder beperkende bepalingen.

Erger. Hij had zich als impressario van de eeuwige gloriën willen opwerpen. Maar toen werd waar, het woord: wie de heerlijkheid Gods poogt te doorgronden, zal door haar luister worden verblind!

Bij de intrede in het klooster trok broeder Lambertus zijn naam terug uit de geestelijke hoovaardij der litteratuur. Broeder Lambertus werd enkel maar een goed en nederig mensch. In de afgelegen industriestad, waar hij verborgen leefde, groeide de liefde van goeden en kwaden naar zijn stille genegenheid: hij moest de raadgever zijn van alle vaders en moeders, die omtrent hun kinderen, een onbaatzuchtig denkend vriend wilden spreken. Een zeldzaam, rijk en diep innerlijk leven kon in die deemoedige triomfeerende ziel worden vermoed. Praten daarover, deed Broeder Lambertus nimmer, maar zijn gelaat en zelfs zijn arme, dwalende, lichtlooze oogen glansden van het ongenoemde.

- En nu is onze blinde broeder dood, besloot de overste van het huis, met een hapering van rouw in de stem, zijn verhaal. Op zijn begrafenis verwachten wij volk, dat in jaren geen wierook meer gesnoven heeft.

- Maar die foto's? waagde Paul Nievalstein, die een halven blocnoot vol notities had gekrabbeld, nog op te merken.

- Dat is waar ook. Die foto's zijn gevonden, ontwikkeld en nu wel bewaard. Je moet er maar liever niets van in de krant zetten.

- Staat er wat op?

- In 't midden zijn ze geheel wit. Alleen aan de kanten bemerk je even, in flauwe, schemerachtige lijnen en vlakken iets van het horlogemakersatelier en op een van de kiekjes - dat is zeer gewichtig en interessant - het achterover gebogen ontheven gezicht van Akkermans, die anderhalf jaar geleden als broeder Eligius O.F.M. in Tyrol is gestorven. In geur van heiligheid.

- Maar die foto's?

- ....liggen in een zeker dossier, dat vandaag of morgen naar Rome gezonden wordt.

- Voor een zaligverklaring?

- Misschien ook voor twee van die procedures. Wie weet!

Het dorp dat god terugvond.

HET Russische goud kocht het kleine land. Heel en al: met kerken en theaters, scholen en banken, ertsgroeven en cinema's, staalgieterijen en patronaten, mijnen en zielen. Moskou wilde, nu de revoluties in de groote Staten telkens mislukten, een communistische monsterkamer stichten in het Westen. De sovjet had trouwens ingezien, dat de Tartaarsche methoden in de Gallo-Germaansche gebieden faalden, omdat ze op ander gevoels- en gedachtenleven berekend waren.

Langzaam drong het tot de bewoners van het kleine land door, gekocht te wezen. Overigens gebeurde aanvankelijk niets verontrustends; blijkbaar wilde Moskou niet afschrikken. Massaal verzet moest in elk geval vermeden worden, want de aangrenzende mogendheden, gromden toch al dreigend.

De eerste gouverneur, Kabatschef, deed zich voor als geestverwant van iedereen: mysticus met de geloovigen, rationalist met de materialisten, pantheïst met de atheïsten. Hij brak de antipathieën en opende den bodem voor het ergere. Toen een sfeer van energielooze onverschilligheid alles vervaagde, zond Moskou hem als gezant naar Tokio.

David Tellermeister volgde hem op. Voorzichtigheidshalve schoor die zijn baard af en noemde zich Emile Montluce, omdat men in het kleine land francophiel deed. De Moskousche burgerlijke stand noteerde evenwel het vertrek van Wladimir Kornitof, terwijl in enkele plots rijk geworden joodsche families te Frankfort, geheimzinnig en haast aanbeddend over Davidje werd gefluisterd. De Russische bond van Godloochenaars koos een nieuwen voorzitter en de Satanische kring 'Kremlin' een opvolger in het ambt van hoogepriester.

Kornitof ging, in de Ukraïne een groot werk voleindigd hebbende. Moskou kende hem, voor zijn vertrek naar het kleine land, den eeretitel 'Antichrist' toe. Hij had immers volbracht,

wat geweld, list, omkooprij, honger en laster niet vermochten: het wegtuimelen der zielen van God! Zijn geschriften rukten vooral de geestelijken uit hun geloof en waren van een kracht, dat ze zelfs heiligen en engelen zouden hebben doen wankelen.

In het kleine land begon Montluce ook weer het eerst met den clerus. Gelijk de slang in het paradijs, suggereerde hij, dat de priester vooral, door eenvoudige bewustwording, tot gelijkheid aan God kon stijgen, tot het inzicht van Gods wezen zelf een deel te zijn. Zoodra ze bezeten waren van dien duivelschen waan, schopte hij al die goden neer in den afgrond van het dierlijke, terwijl ze de hun toevertrouwde zielen naar dien heeten put meesleurden. Het bederf straalde nu rood tot in de hoofdsteden van het Westen.

Alleen het mijndorp weerstond. Daar werkte een simpel pastoor, die geloofde als een kind. Hij had het ook nooit tot deken in een der steden kunnen brengen. In hem leefden de dienende liefde en de oprechte nederigheid. In den nacht, dat Montluce het kleine land binnenreed, was hij plots wakker geworden, omdat hij voelde, dat iets stekends door de dingen voer. Een vage ontzetting beving hem en hij had, niet wetend waarom, gebeden als een wanhopige, gelijk een kind bid voor het behoud van zijn vader, die dreigt te sterven.

Het mijndorp weerstond, omdat allen het parool van den pastoor volgden: niet willen kennen, weerstaan bij het begin. Niet als een herder, maar als een herdershond liep de angstige priester zijn kudde rond, om te spieden of er geen onraad opdook. Zegen rustte op zijn werken, want in de dagen dat de groote, sterke geesten vielen, suisden de liften, evenals een halve eeuw geleden, enkel kooien met biddende mijnwerkers de zwarte schachten in.

Montluce hoonde en vloekte den Satan zelf, toen hij hoorde

van dat blinde verzet. Een dorp, het mijndorp nog wel, braveerde hem! Terwijl vicarissen, renteniers en boeren hun geloof prijsgaven, weerstonden hem een ouderwetsch pastoor, wat ingenieurs en kantoormenschen en bovendien een paar duizend man mijnproletariaat. Wat doen? Een haard van geloof laten? Terwijl zijn pogen overal geslaagd was? Geweld? Maar het leger van een anti-clericale grootmacht, onder opperbevel van een tertiarius, lag aan de grenzen gereed, om bij het eerste geweerschot binnen te rukken en in minder dan vierentwintig uren een einde te maken aan iedere terreur en aan heel het experiment zelf.

Montluce keerde zich in zichzelf. Uit de sulferige diepten van zijn genialen demonischen geest, zoog hij argumenten van ongekennde giftigheid. Met geraffineerd psychologisch inzicht stelde hij die op. Het werd een vlugschrift, meer niet. Het begon met de woorden 'In het Kruis is heil', sprak over den zegen van het geloof, om dan plots, in een haast onmerkbaaren overgang, God zelf aan te randen, niet lasterend of spottend, doch wreed objectief ontkennend, om tenslotte te constateeren dat het geloof was geweest een schoone, eerbiedwaardige dwaling, die men prijs moet geven weliswaar, doch zonder ezelstrap. Na dit geschrift te hebben opgesteld, leunde David Tellermeister, voldaan naproevend, even de oogen sluitend, achterover in zijn stoel. Een ding wist hij, die de felste toppen der God-hatende literatuur zoo wel kende, met absolute zekerheid: een zoo sterk en meesterlijk vernietigend pamflet bestond nog niet. Even flitste door zijn brein: 'Zou ik den Anti-Christ werkelijk zijn?' Maar de Christus dan, die tweeduizend jaar geleden zijn komst voorspelde? Bestond die?..... Wie was dat?..... Met een plotse huivering dacht hij aan Olga Swarkof, het Petersburgsche danseresje, dat zich, nadat hij de laatste resten van haar bijgeloovig geloof had uitgewied,

plots met een revolvershot had gezeftmoord en in zijn bijzijn was gestorven, hem aanblikkend met een dierlijken schrik..... Hij liet op een mooien Meinacht, van Zaterdag op Zondag, de vlugschriften door het mijndorp verspreiden. Zijn list mislukte niet. Allen die het lazen, en dat waren allen die lezen konden, voelden zich op een gegeven moment het geloof uit het hart rijten. Bij geen faalde deze haast chirurgische operatie. Bij geen, zelfs niet bij den pastoor.

Allen ondergingen het ontzettende gevoel, plots, naakt, te staan in een onmenselijke koude. De pastoor sloeg zich met de vuist tegen het voorhoofd en zeeg dan, als een baal meel, overhoop. Bleek, met wilde oogen en sidderende lippen, keken de menschen elkander aan. Enkelen bedwongen een drogen snik; de meesten tuurden star in de verte.

- Het is dan toch zoo! zei de dokter heesch.

- Voor mij is het ergste, rochelde een doodzieke, ik moet weg, en wie ontvangt me?

- Hoe zal het leven nu worden? Moet ik gaan leeren me dier te voelen? vroeg een zeventienjarig meisje, dat tot voor een uur over haar roeping mijmerde, zich af.

- Dat wij ons allemaal zóó vergissen konden! gromde een mijnwerker met starre trekken.

De koster, die zijn ziel geledigd voelde, ging toch maar de klok luiden voor de Hoogmis. Die beierende tertsen, onbezorgd door den zonnigen ochtend galmende, schrokken den pastoor weer tot bewustzijn. Half verdoofd stond hij op, vervuld van het martelende besef voor de waarheid te moeten gaan getuigen. De gedachte, ook maar even een schijn te bewaren, kwam niet bij hem op.

Velen waren alreeds naar de kerk geslopen, met een flauwen glimp van hoop, dat wellicht de pastoor hun geloof in God nog zou kunnen redden. Toen ze hem evenwel het priester-

koor betreden zagen zonder misgewaad en met een uitdrukking op het gelaat, die nauw weerhouden vertwijfeling verried, vroer iets weg tot op den bodem van hun hart. De priester liep niet naar den preekstoel, doch bleef staan voor de communiebank. Hij las uit de oogen der zijnen hun desolaten zielstoestand. Dit ontsloeg hem van den plicht de vreeselijke mare te moeten uitspreken. Een grenzenlooze droefheid overviel hem om alle menschen. Ze bevonden zich nu immers hopeloos alleen en uiterst kortstondig tusschen de ontzaglijke eindigheid van het wereldstelsel. Alleen tusschen de dreigende aardsche natuurkrachten en te midden van de menigten hunner evennaasten, wier dierlijken aard met den dag meer zou gaan domineeren. Men verwachtte van hem een woord, zoo niet een woord van verlossing, dan tenminste de bevestiging van een doem.

- Bij alle menschelijke tekortkomingen, hebben wij elkander hier toch liefgehad, wurgde hij tenslotte, dor snikkend, uit zijn keel. Laten wij voor elkander in de toekomst blijven alsof Hij ons nog verwachtte. Het gaat mij niet beter dan een van U; ik lijd dezelfde ellende. Wij moeten pogen de wreede waarheid, zolang we er nog de kracht toe behouden, waardig te verdragen. Waarom? Ik weet het niet, maar toch lijkt het mij goed. Meer heb ik u niet te zeggen.

Stil en gedrukt traden de menschen weer in den glorievollen lentedag. Montluce had zijn moment welgekozen; jong en stralend blauwde de natuur. De dingen der aarde zagen er uit, of ze alle menschelijk verlangen voor altijd en immer zouden kunnen bevredigen.

- Ik zie iets aschachtigs in het licht, mompelde een onderwijzer met droge keel.

Een verloofd paartje wandelde gedachtenloos een geelzonnig acacialaantje in. Plots keek de jongen zijn meisje met een

lagen glimlach aan.

- Voortaan haat ik de dieren! brak de jonge vrouw plots hartstochtelijk uit.

's Anderendaags verzwegen de mijnwerkers in hun kooien het voorvaderlijke gebed. Het geloof in God was hun wel ontvallen, doch de sfeer van vrees en eerbied, zelfs van liefde, gloorde nog na over hun eenvoudige harten en zielen. Enkele dagen later begon er een evenwel reeds somber en grimmig te vloeken en de anderen bemerkten, dat ze God, waarvan ze met rouw in 't gemoed afscheid genomen hadden, nu in hun verwenschingen dreigden te betrekken.

- Wanneer het dak van de galerij een paar centenaars steen loslaat, zijn we zóó in 't niet gestooten, merkte een meesterhouwer op.

- Er bestaat geen God, peinsde een stutter hardop, maar nu begrijp ik het leven niet meer.

- En ik geloof aan geen eeuwigen dood, stemde een opzichter in.

Een zwijgend, lijdend wachten lag over heel het dorp. Het uiterlijke der dingen, bleef zooals het was: in alle kamers hing het kruis nog op de eereplaats en de beelden der heiligen waren nergens verwijderd. Allen leefden, of de Eeuwige Liefde zich nog plots zou kunnen manifesteren, maar iedereen voelde meteen, dat deze ondermijnde zedelijke hoogheid elk moment dreigde in te storten. Reeds begon een bitter verwijt en achterdochtig dreigen te fonkelen in sommige oogen, wanneer ze den blik opsloegen naar den Christus. Al scheller en scheller schreeuwde in de harten de kreet: Mijn God, mijn God, waarom hebt gij mij verlaten!

De pastoor sloot zich op in zijn werkkamer. Hij die, aldoor in het volle leven arbeidende, nimmer veel tijd had besteed aan het bijhouden zijner kennis, las nu, met wanhopige sprongen,

door zijn geleerde apologetische werken, om iets te vinden, dat Montluce's schrikkelijke argumenten kon weerstaan. Een zoo demonische aanval had evenwel geen der kerkvaders en zelfs geen der modernste theologen kunnen voorzien. Van weemoed overweldigd, sloeg hij op een avond zijn laatste boek dicht. Met brandende oogen staarde hij voor zich uit. Vóór hem hing, als immer, een plaat: de Christus van Limpias. Plots overviel hem een hevig gevoel, een door elkander krimpen van hoop en vertwijfeling, en in een moment van ontheven bezieling, nam hij zijn pen en schreef onder de plaat in felle letters als een opperste smeekbede: Blijf bij ons, Heer!

Veel werd in die dagen gemompeld over het sterven der oude huishoudster van den ondergrondschen bedrijfsleider der mijn. Kalm was het leven van haar weggeëbd. Schijnbaar zonder veel emotie naderde zij haar uiterste. De pastoor zat aan haar sterfbed, zelf in een veel schrikkelijker gemoedstoestand. Hij duchtte een ontzettenden zielestrijd. Even leek het, of die uitbreken ging, toen de stervende zwak jammerend kloeg:

- Wat moet ik nu, alleen, gaan beginnen?

Dit schokte den priester: een geloof in de onsterfelijkheid zonder God, zonder hoop of liefde of vergelding! Wat later zei de oude vrouw, vrij rustig en helder en haast wat morrend: - Dat zich al die pausen, heiligen en geleerden zoo konden vergissen...

Dan zonk ze weg in een lichten sluimer, die een uur aanhield. Plots ontwaakte ze.... Ze staarde den pastoor medelijdend aan en fluisterde toen, met gebroken stem, doch kalm:

- Het kan niet. Het is anders. Het geloof komt weer... Jezus... Maria...

Rustig ging deze ziel de eeuwigheid in.

Het kan niet! De onwaarheid van Montluce's argumenten werd aangetoond.

De als een heilige vereerde orthodoxe archimandriet van Pskot, Warnofsky, was, na zelf een tragischen innerlijken strijd te hebben doorstreden, Kornitof's grooten tegenstander geworden. Vooral na diens vertrek mocht hij velen voor het geloof in God redden. Hij stelde zich persoonlijk tot taak de drogredenen van dien Anti-Christ te weerleggen. Toen deze was afgereisd, bleef hij, die zijn strijdmethode zoo doorzag, die roeping getrouw. Ook het rechtgeloovige katholieke of protestantsche Westen mocht op hem rekenen. Hij kwam te weten waar Montluce regeerde en werkte en schreef, na het steriliseerende vlugschrift te hebben doorlezen, in een van den Heiligen Geest vervulden nacht het verweer. Tegelijkertijd slaagde de Luiksche Jezuïetenpater Vanemmequin erin, de diepste aller leugens te weerleggen. En deze pater, die bij tijden zich een weergaloos apologeet toonde en altijd door een onvermoeibaar schrijver van patronaatsdrama's, exploiteerde zijn eigen geest terstond in een tooneelstuk.

Toen de pastoor beide geschriften gelezen had, sloeg hij zich wild met de vuist voor het hoofd en kreunde: - Ik heb gezondigd tegen de waarheid!

Hij liet het reddende antwoord van den heilige en den geleerde drukken en verspreidde zelf, op een nacht, deze nieuwe mare.

Zijn eigen ziel bleef evenwel leeg. Eerst had hij zijn geloof in God verloren, nu werd hem zijn geloof in het ongeloof ontnomen. Zijn hersenen waren weliswaar voor God herwonnen, maar niet zijn ziel en zijn hart. Die verbeidden in een verterend verlangen.

Zijn onderhoorigen geraakten in een zelfden pijnigenden gemoedstoestand.

Degenen die aldaar het verlossende woord begeerd hadden, merkten tot hun schrik, dat het woord alleen, niet levend maakt.

Zij hadden een jubelend terugspringen in een mystieke Liefde verwacht en moesten nu constateeren, dat een kille verlamming lag over hun diepste wezen. Anderen, die vrede begonnen te nemen met de aarde alleen, die al overwogen wat er nu meer aan genieten kon worden gekozen, voelden zich door een onaangename gestrengheid betrapt. Men ontnam hun iets, zonder dat ze voelden wat in ruil te ontvangen.

Montluce had van verre deze tragedie der geesten gevolgd. Naast zijn argumenten rekende hij op de glorie der natuur, die het afscheid van God minder zwaar zou doen wezen. Zijn weerkundige berekeningen faalden niet; in azuur en smaragd bloeide de lente weg in den zomer. Nimmer zou hij ook zijn operatie ondernomen hebben in de gore, drukkend duistere November- of Decembere dagen. Dat kon haat wekken, overgaande in strijd en daarmee in pro en contra. Hij vergde allen. In zijn verrijden haat tegen God voelde hij sterk aan, dat men de menschen het geloof moest ontnemen, zóó, dat ze zich over hun eigen vroom verleden niet behoefden te schamen. Dat Christus niet opnieuw werd gekruisigd, doch enkel eervol, en desnoods even beweend, begraven, ditmaal zonder kans van opstanding.

Over het verweer van den orthodoxen archimandriet en den Luikschen Jezuïet, maakte hij zich niet erg ongerust. Hij, de mystieke der duisternis, kende de zielen, zoo goed als een Tauler of Ruusbroek. Want hij zelf geloofde in zijn persoonlijken Luciferiaanschen haat tegen God, in de eeuwigheid, waarnaar hij met een starre, waanzinnige kalmte onbevreesd heenleefde.

Hij kende het wezen der ziel, doch vermoedde weinig van de werkingen der genade Gods. Hij rekende op nog geruimen tijd zich manifesterende naweeën bij de nieuwe ongelooovigen. Men deed het best, die ongehinderd en onbespied te laten uit-

zieken. Binnen een maand...

De genade begon te stralen. Langzaam ontstond in de zielen een ander bewustzijn, de gewaarwording dat iets genas of weer goed werd. Sommigen betrapten zich erop, dat ze, schijnbaar gedachtenloos, 's avonds even hun oude gebeden weer begonnen. Ze glimlachten dan verlegen in zichzelf, iets geroerd en met een zucht van hoop. Anderen ondergingen het gevoel, dat ze van een reis terugkeerden of bijna thuis kwamen. Die reeds het verst verwijderd waren, schrokken, bij het overzien van dien afstand. Dit alles gebeurde evenwel in de diepste intimiteit der zielen; niemand vond woorden om het wegglijdende en herwordende uit te spreken, zoo subtiel geschiedde het. Een blijden blik getuigde, van mensch tot mensch, van de herwonnen vrijheid.

Terwijl de anderen, al meer en meer onbekommerd, door de dagen gingen, meed de pastoor iedere ontmoeting. Hij zat uren aan uren in zijn werkkamer, star in de verten turend. Voor hem lag het vlugschrift, dat hij zelf had laten drukken en eigenhandig verspreid. Het lag vóór hem als een bevel, als een vonnis. In wrange zelfbeschuldiging, af en toe uitbarstend in een kort, schrijnend gebed, wachtte hij op den geest die levend maakt. Hij voelde, dat die reeds alom waarde, en dat de armzaligste koolmodder-schepper verkreeg wat hem nog werd onthouden. Dat moest wel de straf zijn, voor zijn nalatigheid; hij had veel gewerkt, dag en nacht, maar tegelijk het allermenschelijkste: de kennis, verwaarloosd.

Bij den koster werkte de genade veel sneller, omdat die heimwee voelde naar de uitoefening zijner bediening en wellicht ook wat vrees voor zijn toekomst. Zoo gebeurde het, dat hij op een morgen, dwaas overmoedig, het klokzeel greep en duchtig begon te luiden. Blij verrast liep al wat kon de kerk binnen. Maar de pastoor sprong bij het hooren dier oude galmen ont-

zet op. Wat ging nu gebeuren? Beklemd en geërgerd trok ook hij naar het bedehuis. De koster luidde al maar voort en steeds meer mensen stroomden toe, op wier gezichten een schuchtere vreugde weifelde. Van de pastorie tot de kerk begon het in het hart van dezen van God verlaten rechtvaardige evenwel te bronnen. Zijn angst zeeg weg en er woelde een donkere blijdschap op, die nog beneden uitzeggingsvermogen bleef, doch reeds als een heerlijke belofte werkte. Morgen, overmorgen, of straks misschien, zou hij iets te getuigen hebben, nu nog niet.

Toch moest hij spreken; het volk verwachtte van hem een woord. Hij ging het priesterkoor op en wilde zich dwingen het onzegbare te uiten. Hij opende den mond, doch de woorden kwamen niet. Ten laatste ontrukte hij, aan zijn van aandoening gesluerde stem, dezen uitval:

- Ik zie het wel. Gij zijt veel dichter bij en hooger op dan ik. Voor mij is het nog te vroeg... Als er weer wordt geluid... Met schichtige schreden vlood hij door de sacristie weg. Teleurgesteld, hoewel niet zonder vertrouwen, ging de menigte zinnend uiteen.

Na dit gebeuren te hebben vernomen verloor Montluce zijn zelfbeheersching. Hier moest snel een oogst in veiligheid gebracht worden. Drie dagen later vorderde hij, als gouverneur, den toegang tot de kerk en deed de klok luiden.

- De pastoor is in het Licht getreden! riep de dichterlijke schoolmeester een paar mijnwerkers met nachtdienst toe.

Ze vonden op het priesterkoor voor het hoogaltaar niet hun door de trage genade vernederden herder, maar den stedehouder der Godlooohenende Sovjet-republieken, die met in de christenstaten gesloten leeningen het kleine land gekocht hadden.

Montluce sprak, waardig, sympathiek en bijna weemoedig over

den Grooten Doode. Allen voelden, weerloos, een nieuw noodlot in hun zielen vriezen.

Totdat de modiste van het mijndorp iets gewaar werd en dit haar buurman toefluisterde. Toen roesde, vijandig, de opmerking rond: Kijk eens naar zijn oogen!

Wie dichtbij stonden of scherp zagen letten fel op. Inderdaad: zijn oogen spraken anders. Zijn mond mocht al een nobele lijkrede houden over God, uit die oogen schreeuwde enkel haat. Men voelde het in allerlei sensaties: klauwen die naar den hemel sloegen; speren die de eeuwigheid in geslingerd werden; een heete, giftige adem die als een steekvlam gloeide; een sidderend flitsen van bliksems.

De pastoor kwam binnen. Nauw zag en hoorde die wat hier werd gewild, of hij sprong vooruit, als een herdershond naar een wolf. Zijn harde, bonte boerenstem bedekte Montluce's sonore, tragische klanken. Even probeerde deze met cynische glimlachjes den toornigen dorpsgeestelijke te vernederen; toen dit faalde, nam hij, vertrouwend op zijn duistere macht, den tweekamp aan. Had hij niet eenmaal den metropoliet van Perm onder algemeen hoongelach doen ineenschrompelen! Hij rekende ditmaal even buiten het werken eener gave Gods en vergat het feit, dat de supporters aan de zijde der tegenpartij stonden. Hij wist evenmin, dat de stekende blik van zijn oogen op de toeschouwers als een geloofsbelijdenis werkte. Uit zijn oogen vonkte strijd, en strijd veronderstelt een te bevechten macht en zulke macht moet leven. Hij streed tegen God en geloofde dus, hoe satanisch ook, in Hem.

Zij die dezen tweekamp tusschen Licht en Duisternis medeleefden, zullen in heel hun leven geen belangrijker gebeuren kunnen navertellen. Aanval botste tegen aanval en door de kerk schaterden de kreten, die men anders enkel op voetbalterreinen hoort. Wanneer Montluce zijn doel raakte, hijgde

een pijnlijke schreeuw door het gebouw, slaagde de stormloop van den pastoor, dan brulde een aanhitsend gejuich op. Haat-tegen-haat en haat-tegen-liefde worstelden verbitterd. Haat-tegen-liefde verloor al meer en meer zijn vermomming en Montluce's taal riep nu hetzelfde als zijn oogen reeds hadden ingepriemd in het bewustzijn der getuigen. Welke superieure persoonlijkheid hij ook wezen mocht, hij kon niet verhinderen, dat zijn menschelijk voelen hem alle zelfbeheersching deed verliezen. Toen hij plots oversloeg in godslasteringen, viel een stilte rond hem. De vrouwen deinsden angstig, de mannen slopen ruimer naar voren. De kille weergalm zijner eenzaam geworden stem, bracht hem tot bezinning. De groote strijd was verloren; hij zelf bevond zich in persoonlijk gevaar. En daar zijn ziel de eeuwigheid niet vroeger begeerde, dan het onvermijdelijke moment, ging hij heen. De grootheid van Lucifer steeg op in zijn gestalte en in deze hoogheid schreed hij zwijgend en geducht door de menigte, die bijna eerbiedig voor hem week.

Een tijdje stonden de pastoor en zijn menschen uit het mijndorp verdoofd te samen. Dan nam de priester het Evangelie en las van het einde der tijden, bijzonder nadruk leggende op de woorden in Matheus XXIV: 22: 'en zoo die dagen niet verkort werden, geen mensch bleef behouden'.

- Morgen pelgrimeer ik naar Rome, zeide hij daarop. Pater Vanemmequin komt hier een missie preeken.